

Den talende taushet

Rani Lill Anjum

Språket er vårt viktigste kommunikasjonsmiddel. Ved hjelp av ord kan vi uttrykke om så hva som helst og gjøre oss forstått. Vi kan uttrykke våre meninger og følelser, og vi kan utføre handlinger.

Men selv om bruken av ord setter oss i stand til å si noe, så er det like fullt mulig å si noe *uten* ord. Faktisk har det seg sånn at mye av kommunikasjonen vår foregår ved å ikke si noe, altså med taushet. Og dette er et språklig fenomen som vi forholder oss til hver dag. La meg ta tre eksempler fra samme situasjon:

1. En tur i skobutikken sammen med min mann innebærer mye kommunikasjon i form av taushet. Å ikke svare når han spør hva jeg synes om et par spisse leopardmønstrede sko med ti centimeters høye heler, er en klar beskjed om at jeg ikke engang finner spørsmålet verdig et svar. Han burde da trekke slutningen at jeg ikke liker skoene, og at de ikke utgjør et vellykket gaveemne.

2. På den andre siden kan tausheten som følger av synet på et par lysegrønne støvler med snøring og detaljer i turkis, like gjerne være et resultat av prislappen. Da bør min mann forstå at dette er et utmerket gaveemne, og at min taushet heller skyldes at jeg er opptatt med å beregne hvor lenge månedslønna vil holde dersom jeg tredobler skobudsjettet.

3. Men sett at jeg nå finner ut at jeg *kan* kjøpe skoene, hvis vi bare begrenser vårt månedlige forbruk av luksusvarer som musikk, italienske oster, vin og kinobilletter. Og sett at jeg legger dette regnestykket fram for min mann, og han svarer med umiskjennelig taushet. – Da tror jeg vi kan si at han ikke er enig i at skoene er verdt prisen vi må betale, og at jeg bare kan glemme denne handelen.

Vi ser altså at det å ikke si noe kan være en vel så sterk melding som å si noe. Og hvis det som ikke sies i tillegg ledsages av himlende øyne, likegyldig mine eller hånlig latter, er beskjeden desto mer åpenbar. Taushet kan si mer enn tusen ord.

Tale er sølv, men taushet er gull, sies det så fint. Men er det egentlig så greit? Er det virkelig alltid bedre å ikke si noe enn å si noe?

Når et ektepar ikke lenger trenger å si noe til hverandre for å leve sammen, så kan dette selvsagt være en god ting. Men de verste forholdene er likevel når man blir møtt med en vegg av taushet. Når det som er vondt, ubehagelig eller irriterende ikke blir uttalt, men ties i hjel til stillheten skriker innenfor veggene. En slik stillhet merkes straks man kommer innenfor dørstokken, og den er åpenbar både for den som tausheten er rettet mot og for den som må overvære situasjonen.

Ei dame jeg kjenner fortalte meg om sin fars oppdragelsesmetoder. Hvis hun eller brødrene hennes hadde gjort noe galt, kunne han overse dem fullstendig i timevis. Andre ganger fikk de ris på blanke messingen. Ydmykelsen i å få ris kunne likevel ikke måles med ubehaget ved å bli behandlet som luft. Tausheten hans var den verste straffen de kunne få.

Taushet kan ekskludere, kritisere og underminere. Hvis en kollega vinner en internasjonalt anerkjent pris, men ingen av kollegaene gratulerer henne, så taler dette om mangel på anerkjennelse. Taushet kan til og med tolkes som mobbing hvis den inngår som en del av et mønster. Å ikke få svar på tiltale er den sterkeste formen for avvisning.

Språk har moralske implikasjoner. Man kan rose, anklage, fornærme, lyve, unnskyld, tilgi og trøste. Men språk er mer enn å bruke ord. Å ikke si noe kan også være et språklig virkemiddel, og taushet er derfor heller ingen uskyldig affære. Å ikke hilse tilbake når noen sier hei; å ikke si takk når noen sier vær så god; å ikke svare når noen spør om hjelp; - det er handlinger som taler for seg. Eller, sagt på en annen måte, det er handlinger som taler for *deg*. - Men er du sikker på at det var det du egentlig ville si?